

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, na osnovi člana V stav 4 Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 39. stav 1 Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 3. do 5. marta 2015. godine, donijela je

ODLUKU

I

Pokretno dobro – Kameni reljef sa grbom grada Bihaća proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik).

Nacionalni spomenik smješten je u zgradi Javne ustanove Zavod za zaštitu kulturnog naslijeđa Bihać, Ulica 5. korpusa broj 2 u Bihaću, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite utvrđene Zakonom o sprovođenju odluka Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljene prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02, 27/02, 6/04 i 51/07).

II

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vlada Federacije) dužna je osigurati pravne, naučne, tehničke, administrativne i finansijske mjere za zaštitu, konzervaciju i prezentaciju nacionalnog spomenika.

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljnjem tekstu: Komisija) će utvrditi tehničke uvjete i osigurati finansijska sredstva za izradu i postavljanje informacione table sa osnovnim podacima o spomeniku i odluci o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

III

S ciljem trajne zaštite nacionalnog spomenika utvrđuju se sljedeće mjere zaštite:
-dopušteni su isključivo istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi, radovi na sanaciji i prezentaciji spomenika, uz stručni nadzor nadležne službe zaštite naslijeđa na nivou Federacije Bosne i Hercegovine.

Vlada Federacije osigurat će odgovarajuće fizičke i tehničke uvjete za čuvanje nacionalnog spomenika.

Izlaganje i ostali vidovi prezentacije nacionalnog spomenika na području Bosne i Hercegovine vršit će se na osnovi uvjeta koje utvrdi federalno ministarstvo nadležno za kulturu (u daljem tekstu: nadležno ministarstvo).

Nadzor nad provođenjem mjera zaštite nacionalnog spomenika vrši nadležno ministarstvo.

IV

Iznošenje nacionalnog spomenika iz Bosne i Hercegovine nije dozvoljeno.

Izuzetno od odredbe prethodnog stava, dozvoljeno je privremeno iznošenje spomenika iz Bosne i Hercegovine, radi prezentacije ili konzervacije, ako se utvrdi da konzervatorske radove nije moguće izvršiti u Bosni i Hercegovini, odnosno ako se procijeni da se konzervacija u inozemstvu može izvršiti kvalitetnije, brže i jeftinije.

Odobrenje u smislu prethodnog stava daje Komisija, ako nesumnjivo bude utvrđeno da to ni na koji način neće ugroziti nacionalni spomenik.

Komisija u svojem odobrenju za privremeno iznošenje nacionalnog spomenika iz Bosne i Hercegovine utvrđuje sve uvjete pod kojima se to iznošenje može izvesti, rok za povrat spomenika u Bosnu i Hercegovinu i zaduženja pojedinih organa i institucija na osiguranju tih uvjeta, te o tome obavještava Vladu Federacije, nadležnu službu sigurnosti, carinsku službu Bosne i Hercegovine i javnost.

V

Svako, a posebno nadležni organi Federacije Bosne i Hercegovine, kantona, gradske i općinske službe suzdržat će se od poduzimanja bilo kakvih radnji koje mogu oštetiti nacionalni spomenik ili dovesti u pitanje njegovu zaštitu.

VI

Ova odluka će se dostaviti Vladi Federacije, nadležnom ministarstvu i nadležnoj službi zaštite naslijeđa na nivou Federacije Bosne i Hercegovine, radi sprovođenja mjera utvrđenih u tač. II–V ove odluke.

VII

Sastavni dio ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom koje je dostupno na uvid zainteresiranim licima u prostorijama i na web-stranici Komisije (<http://www.kons.gov.ba>).

VIII

Prema članu V stav 4 Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, odluke Komisije su konačne.

IX

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

Ovu odluku Komisija je donijela u sljedećem sastavu: Zeynep Ahunbay, Martin Cherry, Amra Hadžimuhamedović, Dubravko Lovrenović i Ljiljana Ševo.

Predsjedavajući Komisije

Dubravko Lovrenović

Broj: 04.2-2.3-64/15-2
3. marta 2015. godine
Sarajevo

O b r a z l o ž e n j e

I – UVOD

Na osnovi člana 2. stav 1. Zakona o sprovođenju odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, uspostavljene shodno Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, "nacionalni spomenik" je dobro koje je Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika proglasila nacionalnim spomenikom u skladu sa članovima V i VI Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, kao i dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 33/02), sve dok Komisija ne donese konačnu odluku o njihovom statusu, a za šta ne postoji vremensko ograničenje, i bez obzira na to da li je za navedeno dobro podnesen zahtjev.

JU Zavod za zaštitu kulturnog naslijeđa Bihać iz Bihaća, podnijela je dana 15.09.2014. godine, prijedlog / peticiju za proglašenje **Kamenog reljefa sa grbom grada Bihaća** nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine. Na osnovi prijedloga, Komisija je pokrenula postupak za proglašenje navedenog dobra nacionalnim spomenikom, u skladu sa članom V Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i odredbama Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika.

U skladu s odredbama Zakona, a na osnovi člana V stava 4 Aneksa 8. i člana 35. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, Komisija je pristupila provedbi postupka za donošenje konačne odluke za proglašenje dobra nacionalnim spomenikom.

Izjava o značaju dobra

Reljef sa grbom grada Bihaća predstavlja jedini sačuvani primjer grba ovoga grada izveden u reljefu. Pronađen je u bihaćkom naselju Žegar 2008. godine. Reljef je bio ugrađen u podzid rezervoara vode koji je 1907. godine austrougarska uprava predala gradu na korištenje. U odnosu na ostale poznate primjere grba grada Bihaća, sačuvane u različitim publikacijama, od kojih je najstariji datiran u XIV stoljeće, pronađeni grb razlikuje se prema ikonografskom sadržaju – uz uobičajene prikaze utvrde sa tri kule i zastavom sadrži prikaz prekrivenih ključeva u podnožju štita grba.

Iako znanstvena valorizacija i datacija ovog spomenika tek predstoji, ovaj nalaz je utoliko značajniji jer u savremenoj historiografiji ne postoji mnogo očuvanih primjera grbova bosanskohercegovačkih gradova izvedenih u reljefu.

II – PRETHODNI POSTUPAK

U postupku koji prethodi donošenju konačne odluke o proglašenju predloženog dobra nacionalnim spomenikom, izvršen je uvid u:

- podatke o sadašnjem stanju i namjeni dobra, uključujući opis i fotografije;
- uvid u sadašnje stanje dobra;

- historijsku, arhitektonsku ili drugu dokumentarnu građu o dobru, koja je data u popisu korištene dokumentacije u okviru ove odluke.

Prema odredbi člana V stav 2 Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 37. Poslovnika o radu Komisije, prije donošenja konačne odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom, Komisija će pružiti mogućnost vlasniku predloženog nacionalnog spomenika, institucijama nadležnim za očuvanje naslijeđa, stručnim i naučnim institucijama, stručnjacima i naučnicima, kao i drugim zainteresiranim licima da iznesu svoje stavove. U skladu s tim, Komisija je poduzela sljedeće aktivnosti:

- u "Službenom glasniku BiH", broj 95/14 od 09.12.2014. godine objavljeno je Obavještenje o pokretanju postupka proglašenja predmetnog i drugih dobara nacionalnim spomenicima, sa pozivom vlasnicima i drugim zainteresiranim fizičkim i pravnim licima, tijelima i institucijama da, u roku od 30 dana, dostave Komisiji svoje stavove u vezi sa proglašenjem dobra nacionalnim spomenikom

Na osnovi uvida u prikupljenu dokumentaciju i stanje dobra utvrđeno je sljedeće:

1. Podaci o dobru

Lokacija

Pokretno dobro – Kameni reljef sa grbom grada Bihaća smješten je u zgradi Javne ustanove Zavod za zaštitu kulturnog naslijeđa Bihać, Ulica 5. korpusa broj 2, u Bihaću, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Historijski podaci

Godine 1902. austrougarski inženjer Glaser,¹ završio je projekat za izgradnju vodoopskrbnog sistema na izvoru Trebljenik, u bihaćkom naselju Žegar. Prije početka radova, projekat je 1903. godine revidiran i odobrila ga je nadležna institucija *Wasserbaudepartment der Bauabtheilung der L. R. fur B.H.* u Sarajevu. Izgradnja rezervoara trajala je nepune četiri godine, te je 20.09.1907. gradska uprava primila završeni vodovodni sistem na korištenje i upravljanje.

Prilikom sanacije i čišćenja rezervoara 2008. godine, radnici JP Vodovod Bihać, na spomenutoj su lokaciji pronašli kameni reljef sa grbom uzidan u podzid rezervoara. Nakon obilaska lokaliteta 20.08.2014. godine, predstavnik Javne ustanove Zavod za zaštitu spomenika Bihać ustanovio je da se radi o kamenom reljefu sa grbom grada Bihaća, te predložio izmiještanje reljefa u prostorije Zavoda, u svrhu njegove zaštite, prezentacije javnosti i trajnog očuvanja.² Identifikacija grba izvršena je na osnovi najstarijeg poznatog grba grada Bihaća, štampanog 1890. godine u knjizi Radoslava

---

¹ Na dokumentu kojim se potvrđuje ispravnost sagrađenih objekata i vodovodne mreže, koju je pregledala osmočlana komisija, navedeni projektant je potpisan kao "inženjer Glaser".

² Podatak preuzet iz peticije za proglašenje predmetnog dobra nacionalnim spomenikom od 15.09.2014. godine.

Lopašića "*Bihać i bihaćka krajina, mjestopisne i povjestne crtice*."³ Autor ove studije također navodi da "poput drugih poveljenih gradova i mjesta imao je Bihać svoj posebni grb, na kojem je bio oličen tvrdi kašteo s tri obla turnja, a na srednjem vije se zastava"⁴.

2. Opis dobra

Reljef je izrađen od kamena bihacita, vrste laparastog vapnenca iz okolice Bihaća. Pronađeni grb, jedini je dosada poznat izrađen u reljefu. Kako je riječ o novom nalazu, tek predstoji njegova naučna valorizacija, s obzirom na to da ne postoje podaci o tome kada je grb napravljen, niti koja je bila njegova prvobitna lokacija. Također, u već ranije spomenutoj projektnoj dokumentaciji za izgradnju vodoopskrbnog sistema, nema podataka o ugradnji kamenog reljefa sa grbom u podzid rezervoara, te se pretpostavlja da je reljef ugrađen kasnije.

Dodatni argument za ovu tvrdnju jeste i to da ne postoji prostor između štita grba, takozvanog pergamenta i ivice ploče, to jest nosača grba, što nije uobičajena praksa klesara jer mora postojati prostor između reljefa i ruba ploče. To može uputiti i na činjenicu da su prvobitne dimenzije reljefa promijenjene i prilagođene novom prostoru u koji je grb postavljen.

Veličina ploče bihacita koja nosi reljef sa grbom iznosi 60 x 50 cm, debljina osnovne ploče iznosi 11,5 cm, dok je dimenzija samog reljefa iznad ravni ploče 7,5 cm. U središtu štita prikazane su tri kule na otoku, od kojih je središnja nešto viša u odnosu na druge dvije. Jedno od mogućih ikonografskih iščitavanja prikaza otoka jeste da on predstavlja otok sv. Ladislava, kako se Bihać zvao tokom srednjeg vijeka. Naime, Bihać se prvi put spominje u povelji ugarskog kralja Bele IV izdatoj 25.02.1260. godine. Ista povelja spominje da je grad nastao na otoku sv. Ladislava i da je u vlasti opatiye topuske.⁵ Ubrzo potom, 1262. godine, Bihać je postao kraljevskim gradom (*regia civitas*), odnosno neovisnom slobodnom općinom koja se spominje u "pisanim dokumentima ne samo kao poglavito mjesto, kamo su velmože i zemaljski suci dolazili da u važnijim zgodama i raspravama odlučuju, već također kao slobodna općina sa posebnim zemljištem, uživajući povlastice općinske samouprave i skapajući samovoljno i neovisno ugovore s obližnjim velikašima i plemićima."⁶ Iako datacija ovog spomenika tek predstoji, moguće je pronađeni grb sa kulama i otokom na kojem su smještene promatrati kao prikaz povijesnog srednjevjekovnog Bihaća. Drugi intrigirajući aspekt reljefa sa grbom jeste prikaz dva ukrštena ključa smještena ispod prikaza kula i otoka, čije dimenzije iznose 22 x 13 cm. Ovaj ikonografski detalj, smatrao se jedinim poznatim primjerom među sačuvanim grbovima grada Bihaća. Međutim, nedavnim istraživanjima koje su sprovedeli uposlenici Zavoda pronađen je pečat poglavarstva gradske općine Bihać iz 1912. godine, koji sadrži ukrštene ključeve koji korespondiraju sa onima pronađenim na grbu u reljefu. Daljnja, detaljnija naučna obrada ovog grba,

---

³ Lopašić, Radoslav. *Bihać i Bihaćka krajina, Mjestopisne i Poviestne crtice*, Zagreb: Tisak "Tipografije" d. d., 1943., 44.

⁴ Lopašić, Radoslav. *Bihać i Bihaćka krajina, Mjestopisne i Poviestne crtice*, 1943., 51.

⁵ Franjić, Živko. *Povijest Bihaća od najstarijih vremena do 1878. godine*, Bihać: Hrvatsko kulturno društvo "Napredak", 1999., 103.

⁶ Lopašić, Radoslav. *Bihać i Bihaćka krajina, Mjestopisne i Poviestne crtice*, Zagreb: Tisak "Tipografije" d. d., 1943., 44.

ponudit će i mogući odgovor o povezanosti ova dva prikaza, to jest je li kasniji nastao na osnovi detalja ranijeg prikaza grba.

Nakon izvršene analize (oblika, načina obrade forme ključeva, itd.) utvrđeno je da se reljef može datirati u prijelaz iz XIX u XX stoljeće.

3. Dosadašnja zakonska zaštita

Pokretno dobro – Grb grada Bihaća dosada nije uživao status zaštite.

4. Sadašnje stanje dobra

Pokretno dobro – Grb grada Bihaća u zadovoljavajućem je stanju očuvanosti. Grb je oštećen u gornjem desnom uglu te je potrebna njegova konzervacija.

5. Specifični rizici

Nema specifičnih rizika.

III – ZAKLJUČAK

Primjenjujući Kriterije za proglašenje dobara nacionalnim spomenicima ("Službeni glasnik BiH", br. 33/02 i 15/03), a koja se odnosi na pokretno naslijeđe Bosne i Hercegovine, Komisija je donijela odluku kao u dispozitivu. Odluka je zasnovana na sljedećim kriterijima:

A. Vremensko određenje

B. Historijska vrijednost

C. Umjetnička i estetska vrijednost

- ii. Kvalitet materijala,
- iii. Proporcije,
- iv. Kompozicija,
- v. Vrijednost detalja.

E. Simbolička vrijednost

- v. Značaj za identitet skupine ljudi.

G. Izvornost

- i. Oblik i dizajn,
- ii. Materijal i sadržaj.

H. Jedinственost i reprezentativnost

- i. Jedinственost ili rjedak primjerak određenog tipa ili stila.

Sastavni dio ove odluke su:

- dokumentacija **Javne ustanove Zavod za zaštitu kulturnog naslijeđa Bihać.**

Korištena literatura:

U toku vođenja postupka proglašenja **Kamenog reljefa sa grbom grada Bihaća** u Bihaću nacionalnim spomenikom, korištena je sljedeća literatura:

1999. Franjić, Živko. *Povijest Bihaća od najstarijih vremena do 1878. godine*, Bihać: Hrvatsko kulturno društvo "Napredak", 1999.

1943. Lopašić, Radoslav. *Bihać i Bihaćka Krajina, mjestopisne i poviestne crtice*, Zagreb: Tisak "Tipografija" d. d., 1943.

<https://archive.org/stream/completeguidetoh00foxdrich#page/xii/mode/2up>

Nosilac istraživanja i izrade Prijedloga odluke

Aleksandra Bunčić, diplomirani historičar umjetnosti i profesor pedagogije, saradnik za historiju umjetnosti u Komisiji za očuvanje nacionalnih spomenika